

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 0 8 1 1 0 3 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 2

Razčlemba izhodiščnega besedila

Ponedeljek, 26. maj 2008 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi konceptni list in dva ocenjevalna obrazca.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 27 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 120. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

Priloga k izpitni poli 2 (M081-103-1-2)

Velikanov prehod

1 Naravna somernost je nekaj, kar spada k cvetovom, žuželkam, tigrovi glavi in kristalom, na primer. Na zemeljskem površju je redka in njeno pojavljanje vzbuja občudovanje. V Velikanovem prehodu (*Giants Causeway*) se osupljivo razodeva matematični genij Narave. Ta je ustvarila desettisoče kamnitih mnogokotnih stebrov, tesno stisnjenih drug ob drugega, kot da bi bili natančno zložena pošiljka orjaških svinčnikov.

2 Od daleč je ta kraj čisto tak kot preostala očarljiva obala v grofiji Antrim, znenada pa pritegne pogled z enakomernim vzorcem tlakovan rtič. Začenja se na vznožju obrežne skalne stene in se počasi spušča v morje kot velikanska, robata ladjedelniška klančina. Ali pa kot že napol potopljena tlakovana cesta nekam čez morje. Zdajšnjemu duhu se vse skupaj zazdi kot krajina, ki jo je pravkar izdelala računalniška grafika za videoigrice. Toda nenavadna geološka igra je nastala pred okoli 60 milijoni let.

3 Sedanji celini Severna Amerika in Evropa, ki sta dotlej tičali skupaj, sta se takrat začeli razmikati. Med njima se je zmeraj bolj širil Atlantski ocean, iz reže med litosferskima ploščama na njegovem dnu pa je začela vreti lava in tvoriti oceansko skorjo in oceanski greben. Na sedanjem Srednjeatlantskem grebenu je Islandija, polja lavinih izlivov na Irskem in Škotskem pa so nastala že takrat, ko sta se celini šele začeli razmikati.

4 Ko se je lava razlivala po sedanji grofiji Antrim, je nastala najobširnejša predorninska planota v Evropi. Na nekaterih predelih je bil nastajajoči bazalt zelo enovit. Ko se je strjeval, se je krčil, sile krčenja pa so bile porazdeljene tako enakomerno, da je razpokal po geometrijsko natančnih navpičnih ploskvah. Takšno pravilno pokanje opazimo v debeli plasti ilovice na dnu izsušene mlake.

5 Na Velikanovem prehodu so bazaltni stebri debeli povprečno 460 milimetrov in visoki 1–2 metra. Prehod je na najširšem mestu širok okoli 180 metrov, sega v morje 150 metrov daleč in obsega okoli 40 000 stebrov.

6 V dolgih tisočletjih sta erozija ledenodobnih ledenikov in neusmiljeno butanje atlantskih valov izoblikovala Velikanov prehod v sedanjo podobo. Vsak bazaltni steber je pravzaprav sestavljen iz več okoli 35 centimetrov dolgih segmentov, ki so sicer tesno spojeni, a se ob

močnem sunku ločijo. Na bolj izpostavljenih mestih jih valovi tu in tam ob stikih kar odrežejo. Zaradi tega je obalni pas stebrov tako stopničast.

7 Velikanov prehod je najslovitější bazaltna tvorba na tem koncu obale, vendar je v stenah za njim in v drugih zalivih še veliko zanimivosti. Sčasoma so dobile opisna imena. Skupina visokih stebrov, vstavljena v skalno steno v sosednjem zalivu Port Noffer, se imenuje Orgle. Amfiteater je zaliv, ki ga obdajajo nenavadni šopi stebrov. Zanimivi so tudi Velikanova pokrovka, Čarodejni stol, Krsta, Kralj in velikaši.

40 000 bazaltnih stebrov

8 Podobne bazaltne stebre vidimo tudi na otoku Staffa pred zahodno škotsko obalo okoli 120 kilometrov proti severu, zlasti v tamkajšnji sloviti Fingalovi jami.

9 Za velikanov prehod se človeku zazdi, da vodi pod morjem od irske obale do Staffe, in iz tega se je rodila pravljica, ki pojasnjuje ime te bazaltne tvorbe.

10 Pravljica pripoveduje o velikem irskem narodnem junaku Finnu MacCoolu ali Fionnu MacCumhailu, vodji skupine vojščakov, imenovane Fianna. Pravljice o njem slavijo njegovo ješčost, silen pogum in neverjetna lovška junaštva. Med razlagami, zakaj se je lotil gradnje prehoda, je tudi zgodba, da je to storil iz globoke vdanosti. V morje je zabil steber ob steber in naredil suh prehod, po katerem ga je lahko obiskala njegova takratna izvoljenka, velikanka na Staffi, ne da bi si zmočila noge.

(Prirejeno po knjigi *Vsa čuda sveta*, avtorjev Tima O'Hagena, Tima Healeyja in drugih, v prevodu Nade in Dušana Voglarja.)

Prazna stran

4. Ali naslednje trditve ustrezajo izhodiščnemu besedilu? Obkrožite DA ali NE.

Velikanov prehod leži ob islandski obali.	DA / NE
Na najširšem delu je prehod širok okoli 180 m.	DA / NE
Bazaltni stebri so visoki 100–200 cm.	DA / NE
Finn MacCool je bil zelo pogumen in je rad jedel.	DA / NE
Širina bazaltnih stebrov je 35 centimetrov.	DA / NE
Podobne bazaltne stebre najdemo tudi v Fingalovi jami na Škotskem.	DA / NE
Velikanov prehod je tlakovana potopljena cesta od Irske do Staffe.	DA / NE
Staffa je otok pred zahodno škotsko obalo.	DA / NE
Mnogokotni bazaltni stebri so podobni ogromnim svinčnikom.	DA / NE

(4 točke)

5. S pomočjo podatkov v besedilu razložite, kaj je Velikanov prehod, tako da dopolnite naslednjo poved.

Velikanov prehod je _____, ki

_____.

(3 točke)

6. Za nastanek Velikanovega prehoda obstajata dve razlagi: znanstvena in pravljíčna. Vsako povzemite v eni večstavčni povedi in jo zapišite na črte.

Znanstvena razlaga:

Pravljíčna razlaga:

(8 točk)

7. V spodnjih povedih podčrtajte besede/besedne zveze, v katerih se kaže sporočevalčevo subjektivno stališče.

Velikanov prehod je najslovitejša bazaltna tvorba na tem koncu obale, vendar je v stenah za njim in v drugih zalivih še veliko zanimivosti.

V Velikanovem prehodu (Giants Causeway) se osupljivo razodeva matematični genij Narave.

(3 točke)

8. V katero vrsto besedil bi uvrstili izhodiščno besedilo? Podčrtajte ustrezno oznako in svojo izbiro utemeljite z navedbo treh značilnosti tovrstnih besedil.

Izhodiščno besedilo spada med znanstvena/poljudnoznanstvena besedila.

Tri značilnosti:

- _____
- _____
- _____

(4 točke)

9. S katerima glavnima namenoma je bilo tvorjeno besedilo? Obkrožite črki pred ustreznima odgovoroma.

Pisec je tvoril besedilo, da bi:

- a) bralcu svetoval, kako priti do te svetovne znamenitosti.
- b) bralca prepričal o poteku nastanka islandskega otoka.
- c) bralcu predstavil Velikanov prehod.
- č) bralca navdušil za jadranje po Atlantskem oceanu.
- d) bralcu povedal, kako se je spreminjala obala Škotske skozi zgodovino.
- e) spodbudil bralčevo zanimanje za eno velikih svetovnih čudes.
- f) bralca pozval, naj izrazi svoje mnenje o Velikanovem prehodu.

(2 točki)

10. Na podlagi besedila *Velikanov prehod* bi lahko pripravili radijsko oddajo. Za katero vrsto oddaje to besedilo ne bi moglo biti izhodišče? Podčrtajte ustrezno možnost in svojo izbiro pojasnite v povedi.

Besedilo *Velikanov prehod* ne bi bilo ustrezno za prispevek

- v izobraževalni oddaji.
- v propagandni oddaji.
- v turistični oddaji.
- v političnoanalitični oddaji.

Pojasnilo:

(4 točke)

11. V spodnji povedi poiščite besede z *naglašenim širokim e*, *ozkim e* ali *polglasnikom*.

a) Besede vpišite na ustrezno mesto v preglednico.

Vsak steber je sestavljen iz več okoli petintrideset centimetrov dolgih segmentov.

široki e (ε)	ozki e (e)	polglasnik (ə)

b) Besedo, v kateri je polglasnik, postavite v rodilnik ednine in jo uporabite v smiselni povedi.

Poved:

(5 točk)

12. V 11. nalogi je v izpisani povedi tudi dvonaglasnica. Izpišite jo in označite, v katero vrsto tvorjenk spada.

Izpis dvonaglasnice: _____

Vrsta tvorjenk:

- a) sestavljenke
- b) zloženke
- c) mešana tvorba (sklop + izpeljava)
- č) sklopi

(2 točki)

13. V oglate oklepaje zapišite, kateri glasovi so napisani s podčrtanimi črkami.

pogled [ ]

pojavljanje [ ]

gladko [ ]

razpoka [ ]

(2 točki)

14. Kako se imenujejo prebivalci celin in držav? Iz zemljepisnih imen v oklepaju izpeljite lastna imena za prebivalce in jih v pravilni obliki zapišite na ustrezna mesta.

Veliko _____ (Irska) se je preselilo v Severno Ameriko, kjer so postali

zelo vplivni _____ (Severna Amerika). V Evropi bi namreč lahko

ostali samo revni _____ (Evropa).

(3 točke)

15. Na črto pred spodnje besede napišite številko ustrezne pomenske razlage, zapisane v desnem stolpcu. Ena beseda nima razlage.

_____ soméren

1 katerega deli niso v pravem razmerju

_____ enakoméren

2 ki ga umišljena črta, ravnina deli na dva enaka, skladna dela

_____ nesorazméren

3 ki presega navadno mero

_____ zméren

4 ki se mu med trajanjem hitrost, intenzivnost ne spreminja

_____ prekoméren

(4 točke)

16. V 9. in 10. odstavku izhodiščnega besedila je uporabljena beseda *pravljica*.

- a) Preberite pomenske razlage besede *pravljica* iz SSKJ in ob pomoči 9. in 10. odstavka ugotovite, v katerem pomenu je uporabljena v izhodiščnem besedilu. Številko pomena zapišite na črtico.

- pravljica**
1. ekspr. *neresnična izjava, pripoved*
  2. *kar je zelo lepo, čudovito*
  3. *pripoved, izročilo o kakem zgodovinskem dogodku, osebi, navadno z izmišljenimi, domišljjskimi sestavinami*

Št. pomena: _____

- b) Presodite, ali je raba besede *pravljica* v izhodiščnem besedilu slogovno zaznamovana. Podčrtajte ustrezno možnost in pojasnite, kako ste to razbrali iz pomenske razlage.

Beseda *pravljica* je slogovno nezaznamovana/zaznamovana, saj _____

_____

(3 točke)

17. V 9. odstavku izhodiščnega besedila sta uporabljeni besedi *od* in *do*.

- a) Katero logično razmerje je izraženo z njima? Podčrtajte ustrezno možnost.
predmetno/posledično/prostorsko/vzročno/načinovno/dopustno/sklepalno
- b) Na črto zapišite, v katero besedno vrsto spadata.

_____

- c) Besedi *od* in *do* uporabite v povedi, tako da boste z njima izrazili časovno razmerje.

_____

(4 točke)

18. Besedo (*o velikem*) bi lahko napovedovalec v radijski oddaji naglasil na dva načina: *o vélikem* in *o velíkem*. Napišite dve povedi, v katerih boste uporabili posamezno različico (v katerem koli sklonu).

Prva poved (*véliki*):

_____

Druga poved (*velíki*):

_____

(4 točke)

19. Iz korena besede *velik* izpeljite zahtevani samostalniški besedi in ju zapišite v srednji stolpec. Za vsako izpeljanko v desni stolpec napišite še razlago pomena.

	Izpeljanka	Razlaga pomena
Samostalnik ž. sp.		
Samostalnik m. sp.		

(4 točke)

20. V naslednje povedi vstavite pravilno obliko glagolov *biti* in *izoblikovati* v pretekliku.

Azija in Avstralija _____ nekaj posebnega.

V dolgih tisočletjih _____ erozija ledenodobnih ledenikov in neusmiljeno

butanje valov _____ mnoge obale sveta.

(2 točki)

21. Z ustreznim podčrtovanjem določite stavčne člene v navedeni povedi. Ustrezno podčrtajte tudi dele stavčnih členov.

Pravljice o njem slavijo njegovo ješčost, silen pogum in neverjetna lovška junaštva.

(5 točk)

22. S simboli (S-strukturo) ponazorite skladijsko sestavo naslednje povedi.

V morje je zabil steber ob steber in naredil suh prehod, po katerem ga je lahko obiskala njegova takratna izvoljenka, ne da bi si zmočila noge.

Poimenujte tudi vrsto odvisnikov.

(4 točke)

23. Napisane povedi pretvorite v zahtevani večstavčni povedi, tako da se pomen ne bo spremenil.

a) Povedi pretvorite v podredje z vzročnim odvisnikom:

Na bolj izpostavljenih mestih valovi stebre tu in tam ob stikih kar odrežejo. Zaradi tega je obalni pas stebrov tako stopničast.

---

b) Poved pretvorite v podredje z dopustnim odvisnikom:

Veliki bazaltni stebri so tesno spojeni, a se ob močnem sunku ločijo.

(6 točk)

24. Izpišite besedo, s katero je v drugi povedi 10. odstavka (*Pravljice o ...*) izražena ponovljena prvina predmetnosti, in poimenujte način navezovanja.

Izpis: _____

Način navezovanja: _____

(2 točki)

25. V povedi iz 9. odstavka je ena pravopisna napaka. Obkrožite, kar je napisano narobe, in pojasnite, zakaj je zapis napačen.

Za velikanov prehod se človeku zazdi, da vodi pod morjem od irske obale do Staffe, in iz tega se je rodila pravljica, ki pojasnjuje ime te bazaltne tvorbe.

Pojasnilo:

(2 točki)

Prazna stran

Prazna stran